

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне
та практичне значення результатів дисертації

АНЬ ЛУ

«ЗАСАДИ ПОЛІФОНІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ФОРТЕПІАННИХ ТВОРАХ Ф. ШОПЕНА В ПРОЕКЦІЇ НА ФОРТЕПІАННУ МУЗИКУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.»

на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Публічну презентацію наукових результатів дисертації
проведено на спеціальному фаховому міжкафедральному засіданні
відділу аспірантури та докторантури
Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка,
що відбулось 20 січня 2025 року
(відповідно до Наказу №6 від 09.01.2025)

ПРИСУТНІ (комісія у складі): усі члени та членкині засідання

Віктор Камінський – голова засідання; Любов Кияновська – спеціальна експертка із вивчення дисертації (дистанційне підключення); Остап Майчик – науковий керівник аспірантки Ань Лу; Наталія Посікіра-Омельчук; Зоряна Ластовецька-Соланська; Аделіна Єфіменко (дистанційне підключення); Лілія Назар-Шевчук; Ірина Антонюк – секретар засідання.

СЛУХАЛИ: публічну презентацію наукових результатів дисертації здобувачки ступеня доктора філософії Ань Лу «Засади поліфонічного мислення у фортеп'яних творах Ф. Шопена в проекції на фортеп'яну музику другої половини ХІХ – початку ХХ ст.»; обговорення наукової новизни, теоретичного та практичного значення результатів дисертації.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасне китайське фортеп'яне мистецтво неможливо уявити поза впливами традицій європейського класико-романтичного піанізму, на яких ґрунтується технологія фортеп'яної гри та основний масив фортеп'яного репертуару китайських піаністів. Специфічною ознакою китайської фортеп'яної культури сьогодення є великий пієтет перед постатями видатних композиторів-класиків та представників доби романтизму, які зробили надзвичайний внесок у розвиток фортеп'яного виконавства і заклали фундамент розвитку світового музичного мистецтва у ХХ столітті та на сучасному етапі його існування.

Доробок композиторів класико-романтичної доби у створенні фортеп'яної музики дотепер вважається неперевершеним, а внесок кожного з них є унікальним. Кожен з композиторів був прекрасним піаністом, знав усі тонкощі фортеп'яного виконавства і мав індивідуальне бачення власної

творчої місії. Так, наприклад, фортепіанні (клавірні) сонати і концерти В. А. Моцарта є досконалим втіленням класичного канону у музичному мистецтві. У фортепіанних творах Л. Бетовена спостерігаємо яскраво виражену тенденцію до самовираження, що полягає у бунтарстві, прагненні особистої творчої свободи, боротьбі із долею, самовдосконаленні.

Фортепіанні твори композиторів-романтиків об'єднано концептом любовно-ліричного, інтимного світосприйняття, а головною рушійною силою, що спонукає до творчості, стає почуття закоханості, намагання бути щасливим. Прикладом такого ставлення до творчого процесу є фортепіанна музика Р. Шумана, написання якої було інспіроване його дружиною, талановитою піаністкою К. Шуман-Вік, першою виконавицею і пропагандисткою фортепіанних творів свого чоловіка. Композитори К. М. Вебер і Ф. Шуберт, будучи прекрасними піаністами, розпочали реформування фортепіанної музики у бік віртуозності і програмності, однак зробили акцент на камерно-вокальній та оперній сферах. Їхні наміри було реалізовано двома геніями фортепіано – Ф. Шопеном, творчість якого буквально пронизана відчуттям ностальгії за Батьківщиною, яку довелося покинути у 18-річному віці, і Ф. Лістом, у фортепіанній музиці якого одержала відображення свідомість людини-космополіта, яка прагне охопити Всесвіт.

Кожен з композиторів мав піаністичні знахідки, які стали ознакою стилю і були продовжені у творчості послідовників. Моцартівська вишуканість, бетовенська патетика, шубертівська лірика, веберівський стиль *brilliant*, шуманівська картинна програмність, шопенівська поетичність, лістівська трансцендентність вже давно стали категоріальними поняттями. Однак деякі складові стилю фортепіанних творів цих композиторів не отримали достатнього осмислення у науковій літературі. Серед них – специфічні поліфонічні прийоми, притаманні фактурі фортепіанних творів Ф. Шопена, та їх подальший розвиток і трансформація у творчості наступних поколінь європейських і світових композиторів.

У порівнянні з попередніми епохами романтики переосмислюють засади поліфонічної техніки у відповідності до естетичних цінностей і принципів актуального художнього стилю. Спираючись головню на гомофонно-гармонічний тип викладу, композитори романтичної доби розмаїто і винахідливо використовують контрапунктуючі елементи, надають їм нового образно-сміслового тлумачення. Індивідуалізації і оновлення зазнають традиційні види поліфонії, що сформувались у європейській музиці попередніх епох, такі як контрастна, підголоскова, рідше – імітаційна поліфонія. Окрім того представники романтичного стилю формують і деякі нові закономірності взаємодії мелодичних голосів у звуковій тканині. До них відноситься і т. зв. «дуетна поліфонія», яку трактуємо як один з різновидів прихованої поліфонії, однак, з більш послідовним проведенням відносно завершених мелодичних побудов, що виокремлюються у фактурі. Дуетна поліфонія виникає унаслідок виділення з гомофонної фактури не одного, а двох самостійних голосів, кожен з яких веде свою мелодичну лінію і разом вони об'єднуються в інструментальний дует. Зазвичай, в його утворенні задіяна пара крайніх голосів, з обов'язковою

участю баса, тоді як у середніх головах виникає акордово-гармонічна фактура. Мелодизовані голоси є функціонально рівноправними і між ними відбувається контрапунктичне узгодження за принципами поліфонічного двоголосся. Доцільно докладніше розглянути низку характерних прикладів поліфонічного мислення романтиків на прикладі фактури фортепіанних творів Ф. Шопена, виділяючи як одну з його провідних засад саме «дуетну поліфонію». Саме вона стала відмітною й виразною ознакою композиторського стилю видатного польського майстра, поряд із шопенівською домінантою з секстою в гармонії або дзеркальною репризою у сонатній формі. Але гармонічні та формотворчі інновації польського генія були ретельно досліджені, тоді як поліфонічні елементи його музичної мови, зокрема вплив дуетної поліфонії на фактуру фортепіанних творів у доробку самого Ф. Шопена та творчості представників наступних генерацій залишається практично невивченим. У цьому переконує ознайомлення із величезною кількістю літератури, у якій досліджено фортепіанний доробок Ф. Шопена та його творчих послідовників, в тому числі в українській музиці. Потреба у більш детальному висвітленні питань, пов'язаних із вивченням поліфонічних елементів, зокрема і такого його специфічного різновиду як дуетна поліфонія у надзвичайно розвиненій фактурі фортепіанних творів доби романтизму і творчості композиторів початку ХХ ст., визначає актуальність обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі джазу і популярної музики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка. Тема дисертації відповідає комплексній темі № 4 «Західноєвропейська музика ХІХ–ХХІ ст.: художньо-стильові тенденції, теоретичні засади» перспективного тематичного плану науково-дослідної роботи ЛНМА імені М. В. Лисенка на період 2020-2025 рр.. Тема дисертації затверджена вченою радою ЛНМА імені М.В. Лисенка (протокол № 06 від 16.12.2021 року) та уточнена вченою радою ЛНМА імені М.В. Лисенка (протокол № 12 від 19.12.2024 року).

Мета дослідження полягає у дослідженні поліфонічних прийомів у фактурі фортепіанних творів Ф. Шопена, зокрема проявів дуетної поліфонії, у проекції на творчість композиторів другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Поставлена мета передбачає наступні **завдання**:

- 1) здійснити огляд спеціальної літератури з проблематики поліфонічної техніки у творчості композиторів-романтиків і зокрема Ф. Шопена;
- 2) дослідити засади використання поліфонії у фортепіанній творчості Ф. Шопена;
- 3) визначити естетичні передумови використання поліфонічних прийомів у фортепіанній музиці доби романтизму і національну специфіку романтичної традиції польського фортепіанного мистецтва;
- 4) виявити стилістичні та технологічні закономірності використання поліфонічних прийомів, зокрема дуетної поліфонії, у творчості Ф. Шопена;
- 5) дослідити моделі поліфонічної техніки, зокрема дуетної поліфонії, у фортепіанній музиці другої половини.

Об'єкт дослідження – європейська фортепіанна музика XIX – початку XX ст.

Предметом дослідження виступають поліфонічні прийоми фактури фортепіанних творів Ф. Шопена та обраних композиторів XIX – початку XX століть.

Матеріал дослідження становлять фортепіанні твори Фредеріка Шопена, Клода Дебюссі, Миколи Лисенка, Кароля Шимановського.

Наукова новизна роботи полягає:

Уперше в українському музикознавстві:

- у вивченні фортепіанної творчості Ф. Шопена під іншим кутом зору, з позицій використання поліфонічних прийомів і зокрема дуєтної поліфонії у фактурі фортепіанних опусів;
- у виявленні спадковості принципів і моделей шопенівської поліфонії, зокрема такого різновиду як «дуєтна поліфонія» у фортепіанній музиці композиторів другої половини XIX – початку XX ст., в тому числі у творчості К. Дебюссі, М. Лисенка, К. Шимановського;
- у визначенні шопенівських впливів на підставі спільності жанрової основи та в індивідуальних проявах, що відображають специфіку композиторського мислення авторів.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з них основного тексту – 198 сторінки. Список використаних джерел налічує 191 позицію.

Методологія дослідження ґрунтується на аналітичному методі, який належить до сфери гуманітарних знань і дає підстави визначити специфічні особливості проявів поліфонії у фактурі фортепіанних творів Ф. Шопена та його творчих послідовників. Для узагальнення відомостей щодо шопенівської поліфонії застосовано системний метод, якому властиві пошуки взаємозв'язків і взаємодії окремих компонентів у рамках цілого. Враховуючи специфіку музичного матеріалу, а також мету і завдання дослідження, долучено деякі інші методи теоретичного дослідження (аналіз і синтез, розумове моделювання, сходження від абстрактного до конкретного та ін.).

Теоретичну базу дослідження складають чотири основні групи джерел:

- 1) наукові праці, у яких досліджено теоретичні аспекти поліфонії та музичної фактури (І. Пясковський, С. Мірошніченко, І. Сніткова, В. Москаленко, О. Сокол, Н. Супрун-Яремко, Й. Хомінський, М. Чернявська, І. Денисенко, В. Приходько, О. Бурська та ін.);
- 2) публікації, у яких досліджується творчість Ф. Шопена, в тому числі порушуються питання дуєтної поліфонії (З. Яхімецький, Й. Хомінський, Я. Ядацький, І. Понятовська, З. Лісса, М. Томашевський, Дж. Самсон, Ж. Ж. Айгельдінгер, Б. Смоленська-Зелінська, К. Шамаєва, Л. Касьяненко, Д. Резник, О. Кріпак, А. Волик, С. Школярєнко та ін.);
- 3) публікації, у яких висвітлено творчий доробок європейських композиторів кінця XIX – початку XX ст., в тому числі в аспекті спадковості традицій

Ф. Шопена (М. Томашевський, М. Лонг, О. Гиса, С. Гончаренко, І. Горбунова, В. Жаркова, Т. Рощина, Н. Усенко, Р. Ховат, С. Яроцинський та ін.);

4) наукові праці стосовно питань фортепіанної творчості М. Лисенка у її зв'язках з традиціями Ф. Шопена (Л. Корній, Л. Кияновська, О. Козаренко, О. Лігус, Н. Рябуха, Р. Ніколенко, А. Новак та ін.).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості використання матеріалів дисертації у навчальній та творчій діяльності піаністів:

- в роботі над фортепіанними творами Ф. Шопена та композиторів другої половини ХІХ – початку ХХ ст.;

- для підготовки матеріалів для читання лекційних курсів, пов'язаних із фаховою підготовкою студентів спеціалізації «Фортепіано» та суміжних спеціальностей у вищих музичних навчальних закладах України («Історія фортепіанного мистецтва», «Поліфонія», «Історія світової музики» та ін.);

- у вивченні фортепіанної музики композиторів ХІХ – початку ХХ ст. в аспекті втілення фактурних особливостей дуєтної поліфонії.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри джазу і популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка та на аспірантських звітах. Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднювалися у виступах на п'яти всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях: ХХІІІ міжнародній науково-практичній конференції «Молоді музикознавці» (Київ, Київська муніципальна академія музики імені Р. М. Глієра, 29–31 березня 2024 року), ІІІ міжнародній науково-практичній конференції кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка, присвяченій 180-річчю Академії (Львів, ЛНМА імені М. В. Лисенка, 25 травня 2024 року), міжнародній науково-практичній конференції «Мистець. Мистецтво. Споживач. Зміна диспозиції» (Київ, Інститут проблем сучасного мистецтва НАН України, 26 червня 2024 року), міжнародній науковій конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір» (Київ, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 08–10 жовтня 2024 року), VIII всеукраїнській науковій конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» (Київ, НАКККіМ, 7 листопада 2024 року). Тези трьох доповідей опубліковано.

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації. За темою дисертації опубліковано чотири одноосібні наукові статті у спеціалізованих фахових виданнях категорії «Б», затверджених ДАК МОН України та одна стаття у співавторстві у закордонному фаховому виданні категорії «А».

Статті у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України:

1. Ань Лу. Дуєтна поліфонія у творчості Ф. Шопена. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка*. 2023. Вип. 50. С. 3–9. DOI <https://doi.org/10.32782/2310-0583-2023-50-01>

2. Ань Лу. Дуєтна поліфонія у фактурі фортепіанних творів Ф. Шопена (на прикладі Баркароли, ор. 60) *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи*

розвитку. Рівне: РДГУ, 2024. Вип. 48. С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.749>

3. Ань Лу. Поліфонія у фортепіанній музиці Ф. Шопена: прояви естетики романтизму та риси індивідуального стилю. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*. Дніпро: ЛІРА, 2024. Вип. 26. С. 448–460. DOI 10.33287/222434

4. Ань Лу. Риси дуєтної поліфонії у фактурі фортепіанних прелюдій К. Дебюссі. *Слобожанські мистецькі студії*. 2024. № 3. С. 12–18. DOI <https://doi.org/10.32782/art/2024.3.2>

Стаття у виданні категорії «А»

1. Maychuk, O., Slyusar, T., Voitovych, O., Katrych, O., & An, L. (2023) Desenvolvimento da técnica de formação do profissionalismo de um artista pop: Discurso vocal. *Convergências - Revista De Investigação E Ensino Das Artes*, 17(33), 89-104. DOI <https://doi.org/10.53681/c1514225187514391s.33.239>

Публікації апробаційного характеру:

1. Ань Лу. Про дуєтну поліфонію у фортепіанних творах Фредерика Шопена в контексті фортепіанного доробку композиторів класико-романтичної доби. *Молоді музикознавці. Тези XXIII Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 29–31 березня 2024 р.). Київ, 2024. С. 17–18. URL: https://glieracademy.org/wp-content/uploads/2024/04/2024_MM_Тези.pdf

2. Ань Лу. Про дуєтну поліфонію в прелюдіях К. Дебюссі. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір: матеріали Міжнародної наукової конференції* (Київ, 8–10 жовтня 2024 р.) : у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; ред. О. М. Василенко, відп. секр. М. В. Іванова. Київ, 2024. Том 2. С. 95–98. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er%2D0004934.pdf

3. Ань Лу. Дуєтна поліфонія у полонезі Ф. Шопена ор. 40 № 2. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір*. Матеріали VIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів (Київ, 07 листопада 2024 р.). Київ: НАКККІМ, 2024. С. 320–321. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/Tezy_07_11_2024.pdf

Характеристика особистості здобувачки.

Ань Лу здобула повну вищу освіту ступеня «магістр» в Національній музичній академії України імені П.І.Чайковського у 2020 році за спеціальністю «Музичне мистецтво», спеціалізацією «Фортепіано» освітньої програми «Фортепіано» з присвоєнням професійної кваліфікації артист-соліст-інструменталіст (фортепіано), концертмейстер, артист ансамблю, викладач закладу вищої освіти, науковець-дослідник.

З 2021 р. до цього часу навчається в аспірантурі Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка за освітньо-науковою програмою доктора філософії (науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, професор, проректор з науково-педагогічної, творчої роботи та міжнародних зв'язків Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка Остап Майчик).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувачка дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Ань Лу межах публічної презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на розширеному засіданні кафедри історії музики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка та повноти основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація Ань Лу «Засади поліфонічного мислення у фортепіанних творах Ф. Шопена в проекції на фортепіанну музику другої половини XIX – початку XX ст.», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво», є ґрунтовним, інноваційним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей використання поліфонічних принципів у фактурі фортепіанних творів доби романтизму та його проекції на творчість композиторів другої половини XIX – початку XX ст. У центрі уваги перебуває особа видатного польського композитора-романтика Фредеріка Шопена, у творах якого вельми своєрідно застосовуються різноманітні поліфонічні прийоми. Зміст дисертації відповідає визначеній меті; поставлені здобувачкою завдання повністю розв'язано, основні положення дисертації мають наукову новизну.

Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст дисертації повністю відповідає спеціальності 025 Музичне мистецтво.

Результати дисертації пройшли апробацію на 5 міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних і науково-творчих конференціях, основні положення відображено у 8 наукових публікаціях.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація Ань Лу «Засади поліфонічного мислення у фортепіанних творах Ф. Шопена в проекції на фортепіанну музику другої половини XIX – початку XX ст.» містить теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфери музичного мистецтва в Україні та світі. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

3. Рекомендувати дисертацію Ань Лу «Засади поліфонічного мислення у фортепіанних творах Ф. Шопена в проекції на фортепіанну музику другої половини XIX – початку XX ст.» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Дисертацію було представлено на публічній презентації наукового дослідження, здійсненій здобувачкою Ань Лу в рамках проведення спеціального фахового міжкафедрального засідання відділу аспірантури та докторантури Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, а також обговорено і схвалено наукові результати дослідження спеціальною комісією засідання, визначеною Наказом №6 від 09.01.2025 р., що засвідчує даний позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Засади поліфонічного мислення у фортепіанних творах Ф. Шопена в проекції на фортепіанну музику другої половини XIX – початку XX ст.».

Голова спеціального фахового
міжкафедрального засідання
відділу аспірантури та докторантури
Львівської національної
музичної академії імені М.В. Лисенка,
проректор з наукової роботи,
заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри композиції,
Лауреат Національної премії
України імені Т. Шевченка

Віктор КАМІНСЬКИЙ

Висновок підготовлено 20 січня 2025 р.

